

val, tudományos okfejtéssel vagy a költő zengő szavával új életet idéznek a kiválasztottak s a maradi emberek által megbélyegzettek. Hogy ne érezne fel minderre a hangra Szabó Ervin, aki egy betegségtől súlyosbitott élet minden pillanatában gondos előrelátással a jövőt építi, a jövőt idézi. Ő, a szolidaritás hirdetője tudta legjobban, hogy több úton jutunk egyazon célhoz s hogy ha a régi történet tanúsága szerint csodálatos összetartás van a gonoszok közt, az emberiség történetének új fázisát az jellemzi, hogy a jók is össze tudnak tartani. Szabó Ervin, az elméletek hideg boncolgatója, csupa-szív ember, szereti és keresi az új idők ötvöseit, Jászi Oszkárral sokban nem ért egyet, de annál jobban becsüli egyéni értékét, gyakran jár hozzájuk, szívesen eljátszik a gyerekekkel s ha az anya, Lesznai Anna örül egy-egy új versére kapott dicséretnek, nem kisebb öröme ez Szabó Ervinnek sem, jól tudván, hogy a művész is építőtársa az új ideológia és új világ megépítésében.

Az összeomlás utáni társadalomszemléletben a magvetők nevei nem mindig szerepelnek. Pulszky Ágostra, Pikler Gyulára, Ágoston Péterre, Rácz Gyula, Dániel Arnold földreformtanulmányaira, Gratz Gusztáv választójog mellett irt polémiáira, Szabó Ervin társadalomfejlődési elméletére nem igen szoktak hivatkozni a megváltozott időben. Viszont ezeket a gondolatokat mégsem lehet olyan könnyen elpusztítani, mint ahogyan e gondolatok első elindítóit el lehetett hallgatni.

Szabó Ervinnel, a szociológussal az összeomlás és a forradalmak után nem sokat foglalkoznak, de az éles kritika szemüvegét, mellyel ő nézte fejlődésünket, már senki sem tudja nélkülözni, aki komolyan akar hozzányulni a magyar sorskérdéshez.

EGYEDÜLVALÓSÁG

Irta: HERCZ GYÖRGY

*Nem vagyok csiklandós, nincsenek rút sebeim,
Mégsem simogat már engem senki.
Vigasztalás nélkül megy világgá az ember
És keserűek lesznek a szavai.*

*Városok kalandora, ki magányosan sétálsz az uccákon
Én vagyok a testvéred, szintén úgy lesem
A mozik tarka plakátjait, a hirdető oszlopok vastag betűit,
Az ujságok rikácsoló címeit, mint Te
És nem tudok eligazodni életemmel.*

*Mihez kezdjünk és ha mondogatom is magamban
Hogy a társtalanság nem a szív eredendő betegsége
Csak a világ botlott meg és összekuszálódott szerkezetében,
Akár a hurokra került madár,
A lélek elvesztette szárnyait —
Ezzel nem leszek okosabb sem jobb, mint azelőtt.*

*A házak felett sötét felhőket hajt az északi szél,
Az ivlámpák csörömpölnek, reszkető árnyak*

*Táncolnak a falakon, kihez bujjak
Az értelmetlenség nagyképű városaiban
Kit vigasztaljak, hogy magam se féljek
Ha a hiábavalóság fekete legyezői mögé
Elrejtí arcát a csillagos ég.*

POZSONYI LEVELEK

Irta: SZALATNAI REZSŐ

ELSŐ LEVÉL

Az ember folyton egyedül van, de az idő minduntalan a háta mögé áll s biztatja, mint egy láthatatlan kórus. Ez a történelem és a jelenkor meleg együvé-tartozása. Napokon át senkit sem látunk, de néha szivszorító órán százezerek szeme villan felénk: mit tettél értünk? Nyugtalanul körülnézünk. A márciusi szél, mely felszippantja az utolsó olvadás töcsáit, végigszáguld a szemhatáron, mint a futótűz. Meggyújtja a tájat, hogy szinte sárgás-fehéren égni kezd minden, meggyúllad az erősödő élet tüzétől. Mirevaló a márciusi szél? Valamikor ifjú diákszívvvel rákiáltottunk: közeledik a ver sacrum, itt a szent tavasz! Az ember is átalakul, amint ráköszönt egy új évszak, hát még a diák. Később Petőfi-strófákkal csavarodtunk az első tavaszi szélbe, mely kicserepesítette ajkunkat s szikrázó homokot szórt titánkodón kócos hajunkba. Aztán jöttek a nemzedéki hevület nagy évei. Kint éltünk a világban, ha ez a világ a pozsonyi vagy kassai piacon nyílt is, vagy a kisebbségi magyar diák szellemi emigrációjában: Prágában, Brünnben, sőt valóban európai fővárosokban is. Zajlott a világ, nagyokat rikoltott a veterán Európa szája, éjjel-nappal vártuk a nagy átalakulást. Miféle nagy átalakulást? Valami nagy népi és szellemi átalakítást, melynek bujtogató ízét magunkkal hordtuk, mint a ruhát. Anteusok voltunk egy különös sors közepén, készültünk a nagy munkára, de nem a valóságos földből s nem a kézzelfogható nemzeti-népi lehetőségekből meritettük az erőt, hanem egy-egy könyvből. Költeményekből, regényekből, rovellákból, élesen hasító cikkekből s megállító esszékből, melyekből izgató, ingerlő tűzként csapott felénk a megújulás gyors s gyökeres szükségessége. Romantikus alakok voltunk, de belepirultunk a forradalmiság gyönyörébe. Felvetettük a kérdéseket; minden kérdést, amelyet a világháború után magyar ügyben fel lehetett vetni s a felvetett kérdések futottak, előttünk jártak, mint a gőzhajó, melyet lelkesülő vízfodrok s hullámok kísérnek hűségesen. Ez volt az első tiz év, a csehszlovákiai magyar forrongás és kószolgatás évtizede.

Utánna jött a másik tiz év. Ekkor lassan kisült, hogy áltattuk magunkat, túloztunk is, ha lényegében sokban és sokszor nekünk volt igazunk, ahogy az nyilvánvaló ma az egész magyar nyelvterület értelmiségi munkájából. Elvont márciusok széleszlopait követtük s aztán kiszáradva belebotlottunk egy picike ügybe, a nagy munka egyetlen részébe, mondjuk egy iskola, egy magyar elemi iskola hiányába. Ez váratlanul kijózanított. Elzsibbadva kurorogtunk a valóság durva kőkockái között, melyek úgy feküdtek előttünk halomba szórva, mint valami megépítendő út andezit kockái. Építeni! Komoly, hasznos, egyszerű nevelő munkát kell végezni! — ez lett a bevallott jelszó, a nagy tisztulás